

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za sociologiju

DIPLOMSKI RAD

Nastanak, politika i percepcija multikulturalizma u Kanadi

Student: Hrvoje Puh

Mentor: doc. dr. sc. Anton Vukelić

Zagreb, svibanj 2016.

Sadržaj

1. Uvod.....	2
2. Multikulturalizam: kratak uvod.....	4
3. Multikulturalizam u Kanadi	6
4. Okolnosti nastanka multikulturalizma u Kanadi.....	8
5. Politika multikulturalizma.....	11
5.1 Povijest	11
5.2 Današnje stanje i pitanje kanadskog identiteta	16
5.3. Situacija u pokrajini Quebec.....	20
5.4 Specifičan slučaj indigenih naroda	21
6. Percepcija multikulturalizma	24
6.1. Javno mnijenje.....	24
6.2. Nejednakost, rasizam i diskriminacija.....	29
6.3. Negativni aspekti i kritika.....	30
6.4. Uspješnost multikulturalizma	32
7. Zaključak.....	35
8. Sažetak	37
9. Summary	38
10. Literatura	39

1. Uvod

U ovom radu bavit ću se specifičnim slučajem Kanade kao podlogom za nastanak politike multikulturalizma, teme koja je aktualna ne samo u akademskim krugovima, već i u javnom diskursu.

Posljednjih nekoliko godina nije bilo nježno ni prema imigrantima ni prema multikulturalnoj raznolikosti. Na svjetskoj razini svjedočimo golemom protoku migranata, većem nego ikad u ljudskoj povijesti. Sve više se radi o izbjeglicama koje bježe iz prostora popraćenog nasiljem i konfliktima, a sve to stvara pritisak na države. Europa se muči balansirajući između otvorenosti i ljudskih prava (kao potpisnice konvencije o izbjeglicama) s jedne strane, te rastuće opozicije i nelagode s druge. Za očekivati je da je posljedica ovih trendova sve negativniji stav prema imigraciji i multikulturalizmu.

Multikulturalizam se, kao politika, javlja kao odgovor na homogenizirajuće mehanizme zapadnih društava u trenutku kad su obje suvremene modernizacijske teorije, marksizam i Parsonov strukturalni funkcionalizam, kao neizbježno vidjele ako ne već potpuno izumiranje, onda barem potiskivanje etničkih identiteta (Mesić, 2006). Međutim, usprkos globalizaciji, modernizaciji i sve bržem tehnološkom napretku, postoje naznake da se i najnaprednija (post)moderna društva sve više pluraliziraju u etničko-kulturnom smislu. Javlja se povećana svijest i privrženost kulturno specifičnim vrednotama, usprkos tome što je svijet, zahvaljujući modernim sredstvima komunikacije, prvenstvenoineternetu, povezaniji nego ikad. U globaliziranom svijetu kulture dolaze u međusobni kontakt lakše nego ikad prije, a već spomenuti migracijski trendovi, bilo politički ili ekonomski, povećavaju pluralnost društava prema kojima su usmjerene. Sa sociološkog gledišta, tema multikulturalizma je važna jer je upravo on jedan od načina (re)organizacije društva u vidu rastućih migracija i sve veće pluralnosti, pogotovo zapadnih društava. Postavljaju se pitanja kako integrirati novopridošlice, koje metode koristiti i koju politiku implementirati. Multikulturalizam je samo jedan od pristupa koji nudi odgovor na ova i slična pitanja.

Cilj rada je analizirati i definirati povijesni i društveni kontekst koji je doveo do nastanka politike multikulturalizma u Kanadi. Također, u radu će se analizirati zakonski i ustavni okvir koji omogućava provedbu takve politike. Treći dio rada obuhvaća

pregled argumenata sa strane podržavatelja i kritičara multikulturalizma, kao i javnog mijenja građana Kanade.

Sociološki pristup pitanju multikulturalizma primarno je zainteresiran za funkcioniranje društava u kojima je multikulturalizam ustanovljen. Iz tog razloga, fokus mog diplomskog rada bit će na kanadskom društvu u kojem je multikulturalizmu svom političkom smislu i nastao.

Pretpostavke koje ću provjeravati su sljedeće: prvo, multikulturalizam kao politika u Kanadi nastaje pod specifičnim društvenim i povijesnim uvjetima koji značajno ograničavaju njegovu primjenu na druga društva; drugo, multikulturalizam kao pristup i dalje se razvija i mijenja, ali usprkos svemu uživa značajnu potporu kanadskog društva; treće, politika multikulturalizma nije unificirana na području Kanade, za što ću posebnu pozornost dati primjeru provincije Quebec.

2. Multikulturalizam: kratak uvod

Kako bismo uopće mogli govoriti o multikulturalizmu kao fenomenu, potrebno ga je barem ukratko definirati. Međutim, već ovdje nastaje problem jer, prema Mesiću, ne postoji široko prihvaćeno značenje multikulturalizma, a bujanjem akademske literature i javnih rasprava na tu temu kao posljedica pojavljuje se još veće nejasnoće i nesporazumi (Mesić, 2006:405). Neslaganja u samoj definiciji pojma proizlaze iz usredotočenosti na razne aspekte tog kompleksnog fenomena.

Multikulturalizam je složen pojam koji kao takav ima veoma različita značenja i shvaćanja. Mesić sistematizira pristup u tri osnovna vida: demografsko-deskriptivni, koji gleda na multikulturalizam kao sociološku činjenicu. Zatim preskriptivni, tj. ideološko-normativni i na koncu programsko politički (Mesić, 2006:408). Rad će manjim dijelom obuhvaćati deskriptivnu dimenziju- veći fokus stavit će se tzv. aktivan pristup, tj. na normativnu i političku dimenziju. Sa sociološkog gledišta postoje dvije glavne koncepcije multikulturalizma: uska i široka. Uski pristup fokusira se na nacionalne manjine i indigene narode, dok široka koncepcija pokriva i druge grupe i supkulture koja dijele neka (kulturalna) obilježja. Ovaj rad će radi jednostavnosti koristiti uzak koncept.

Multikulturalizam kao termin ulazi u javni diskurs kasnih 1960-ih i ranih 1970-ih kad su i Australija i Kanada istom objavili podršku (Rattansi, 2011:7). Ono što multikulturalizam čini posebno zanimljivim je činjenica da nije prvo nastao kao teorija koja se potom pretočila u praksu, već upravo suprotno (Kenyeres, 2014:29). Prvo je došlo do etnokulturalnog miješanja, primjerice- značajnim porastom dolazaka Azijaca u Kanadu i Australiju, a tek potom do politike (po prvi put upravo u Kanadi). Teorija je došla na samom kraju, te se još uvijek razvija uz prilično velika neslaganja teoretičara.

Stavljajući polemiziranje na stranu, možemo reći da multikulturalizam u osnovi izražava gledište da kultura predstavlja nužan i neizbježan kontekst ljudskog života, te da sve moralne i političke doktrine teže izraziti i univerzalizirati svoje kulturne osnove i vrijednosti, a da su sve kulture parcijalne te da posuđuju elemente drugih kultura (Mesić, 2006). Multikulturalizam svoju podlogu nema u univerzalizizmu kao u sistemu vrijednosti- multikulturalisti se ne bave podjelom svijeta na „civilizirani“ i „barbarski“

dio. Kanada njime označava svoju službenu politiku uređenja međuetničkih odnosa, u smislu priznavanja i afirmacije kulturne različitosti kao konstitutivnog elementa kanadskog „mozaika“.

Integrativni multikulturalizam, na koji se stavlja fokus u Kanadi, nalazi se na sredini spektra na čijem su krajnosti potpuna asimilacija s jedne strane i krajnji multikulturalizam s druge, tj. onaj u kojemu svaki došljak nastavlja u cijelosti živjeti prema kulturnim tradicijama zemlje iz koje dolazi. U tom tipu multikulturalizma vlada i zakonodavstvo služeno priznaju etničke skupine koje usto uživaju i osrednju strukturalnu podršku (Čičak-Chand i Heršak, 1991:14). Dakle, cilj integrativnog multikulturalizma nije niti asimilacija niti getoizacija, već integracija uz mogućnost zadržavanja određenih elemenata izvorne kulture.

3. Multikulturalizam u Kanadi

Kanadski multikulturalizam je, prema Heršak i Čičak-Chand, u prvom redu politički program koji pokušava pronaći rješenje za društveno-povijesne specifičnosti unutar kanadskog društva (Heršak i Čičak-Chand, 1991:13). Iz službenog dokumenta kanadske vlade, multikulturalizam se kao sociološka činjenica u Kanadi odnosi na postojanu prisutnost raznolikih rasnih i etničkih manjina koje se kao takve identificiraju. Ideološki, odnosi se na relativno koherentan skup ideja i ideala povezanih sa poticanjem i slavljenjem kulturalne raznolikosti kanadskog društva. Kao politika strukturira se kroz formalne inicijative na federalnoj, provincijskoj i lokalnoj razini (Dewing, 2009:1).

Kanada je prva i, uz Australiju, zasada jedina zemlja koja je službeno multikulturalna. Neki multikulturalizam čak nazivaju najuspješnijim kanadskim izvoznim proizvodom (Warley, 2011:101) za čije funkcioniranje su zainteresirane i druge zemlje.

Značajni kanadski teoretičari multikulturalizma, Will Kymlicka i Charles Taylor, smatraju da stvaranje individualnog identiteta dolazi stjecanjem semiotičkih, simboličkih, lingvističkih i kulturalnih kodova od grupe ili grupa koje nas okružuju (Taylor, 1994). U tom pogledu individua konstruira svoj identitet u skladu, a ne opoziciji, s grupom ili grupama.

Taylorova teorija priznavanja govori o tome da se priznavanje može ostvariti samo ako svi državljani imaju jednak dignitet, za što je bitno izbjeći podjelu na prvorazredne i drugorazredne građane (Mesić 2016:78). Priznavanje i politika jednakog digniteta znači univerzalan i identičan skup prava (Taylor, 1994:38). Međutim, unatoč formalnoj općoj jednakosti pred zakonom, distinktivnost i raznolikost manjinskih grupa asimiliraju se u većinski (dominantni) identitet (Mesić 2016:78). Kao odgovor na to, Taylor zagovara načelo univerzalne jednakosti, te da se deprivilegiranim grupama privremeno posebnim pravima nadoknadi povijesna nepravda i osigura jednakost.

Kymlickina teorija liberalnog multikulturalizma uključuje i poseban fokus na individuu. Naime, Kymlicka smatra da liberalna teorija može uključivati poštovanje osobe kao pripadnika određene kulturalne grupe, a da to ne ide na štetu poštovanja

osobe kao člana političke zajednice. Prema njemu, liberalizam ne samo da može otvoriti prostor snažnom multikulturalizmu u vidu kulturnih prava, nego ga, u situaciji kulturne nejednakosti, upravo zahtijeva (Kymlicka 2004:162).

Spomenuti Kymlickin i Taylorov sustav primjenjuje se na imigrante ili njihove bliske srodnike koji bi pomoću njega zadržali svoju kulturu, ali ovdje je važno napomenuti da se indigene zajednice, također jednu od osnivačkih grupa zemlje, tretira drugačije u odnosu na imigrante. To se reflektira u davanju posebnih prava na kontrolu teritorija¹, te na vlastiti parlamentarni sustav.

Zakon o kanadskom multikulturalizmu definira isti kroz politiku priznavanja drugih grupa, te se odnosi na demokratsku borbu protiv svih oblika kolonijalizma, imperijalizma i isključivosti općenito. Kad je multikulturalizam u pitanju, u Kanadi se radi distinkcija između imigrantskih manjina i nacionalnih manjina (Imbert, 2011:20). Potonje, frankofonska i anglofonska grupa, čine tzv. „nacije osnivačelje“ (*founding nations*). Uz njih su se s vremenom za status naroda osnivačelja zemlje uspjeli izboriti i indigene zajednice, tzv. izvorni stanovnici (*aboriginal peoples*).

¹ Primjerice, teritorij Nunavut stvoren je kako bi Inuiti imali svoj vlastiti, većinski teritorij.

4. Okolnosti nastanka multikulturalizma u Kanadi

Kako bismo mogli razumjeti okolnosti nastanka multikulturalističke politike u Kanadi, potrebno je prije svega uzeti u obzir prošlost i okolnosti nastanka same zemlje. Važno je napomenuti da su narodi koji su živjeli na prostoru kojeg danas nazivamo Kanadom oduvijek bili raznoliki, te je Kanada puno prije svog službenog utemeljenja sadržavala višestruke etnije. Od dominantnih Engleza i Francuza, Kanadu su sačinjavale indigeni narodi², te drugi doseljenici.

Francuska i britanska kolonizacija Kanade započela je početkom 16. stoljeća sa Jacquesom Cartierom. Međutim, tek je Samuel de Champlain postavio čvrste temelje za kolonizaciju nove zemlje 1608. osnovavši utvrdu Quebec (Čičak-Chand i Heršak 1991:16). Sredinom 17. stoljeća Kanada je imala oko 3000 stanovnika, ali kolonizacijom iz Francuske taj broj se do kraja stoljeća popeo na 15000. Upravo su frankokanađani imali ključnu ulogu u stvaranju Kanade. Kao što kažu Čičak-Chand i Heršak, to nije samo zbog toga što su njihovi preci bili prvi Europljani koji su se uspjeli suživjeti sa (često negostoljubivom) kanadskom sredinom, već upravo zato što je daljnji opstanak Frankokanađana u razdoblju britanske vladavine bio glavni razlog zašto je britanska uprava u konačnici prihvatila načelo kulturnog pluralizma u dvojezičnom okruženju (1991:16).

Važan element u kanadskoj povijesti bio je upravo međunarodno rivalstvo između Francuske i Velike Britanije. Sukobi između te dvije zemlje rasli su od kraja 17. stoljeća, a isti su se prelili na sjevernoameričko područje. U 18. stoljeću Francuzi gube od Britanaca, te potpisuju mirovni sporazum u Utrechtu. Mirom u Parizu 1763. završio je američki građanski rat, što je za posljedicu imalo priljev lojalista u Kanadu i dodatno osnaženje anglofonskog elementa. Ipak, zbog velikog broja Franko-Kanađana, britanski parlament daje ustupke tom dijelu populacije.

Ustavnim zakonom Kanada je 1791. razdvojena na Donju (frankofonsku) i Gornju (anglofonsku) Kanadu (Čičak-Chand i Heršak, 1991:17). Te je godine pučanstvo Kanade brojalo 1800000 ljudi, s frankokanadskom većinom. Britanci su poticali što veće doseljavanje iz Britanije kako bi se suzbio francuski element, no

²Indigene zajednice međusobno su se razlikovale kulturološki, lingvistički, društveno i politički.

potonji je održavao visoki natalitet stanovništva. Ipak, stotinu godina kasnije kanadsko stanovništvo bilo je većinom britanskog porijekla (60%), s a Franko-Kanađani spali su na 30% (Dewing, 2009:1).

Povijesno gledajući, anglofonska i frankofonska grupa stanovnika Kanade dominirali su nad indigenim narodima i svim kasnijim novopridošlicama, ali i manjinama koje su već dulje vrijeme živjele u Kanadi. Englezi i Francuzi međusobno su se nadmetali zapreć dok su tisuće imigranata bili diskriminirani od strane britanskih vlasti. Stoga nije neobično što je, kad je Kanada postala dominijem 1867., novoosnovana država i dalje reflektirala rasne i etničke hijerarhije. Potonje se manifestiralo kroz prakse, politiku i zakone, a anglofonska grupa kontrolirala je sve aspekte života, uključujući imigraciju.

Kontroverzan termin „novi Kanađani“ (*New Canadians*)³ često se koristi prilikom referiranja na imigrante nebritanskog i nefrancuskog porijekla. Međutim, vrijedi napomenuti da su mnogi od tih imigranata u Kanadi mnogo duže nego što bi se moglo zaključiti iz naziva. Primjerice, prvi Nijemci stigli su u Novu škotsku već 1751. godine (Čičak-Chand i Heršak, 1991:17), a osim njih su u 18. stoljeću došli i prvi Židovi i Poljaci. Krajem 19. stoljeća došli su Danci, Nizozemci, Islandđani, te Ukrajinci.

Iako je Kanada 1912. i 1913. godine primala imigranata u razini 5% svoje tadašnje populacije, kanadska useljenička politika u tom periodu bila je izrazito selektivna i otvoreno je promovirala useljavanje prije svega bijelihimigranata britanskog ili američkog porijekla, potom zapadnih Europljana, nakon čega su hijerarhijski slijedili istočni Europljani te južni Europljani, a na samom dnu bili su Židovi, Azijci, Romi i crnci (Abu-Laban, 2003:252). Ukratko, na vrhu liste poželjnih našli su se bijeli protestanti, tzv. WASP grupa (*White Anglo-Saxon Protestant*). U tom trenutku većina Kanađana htjela je sačuvati Kanadu kao državu i koloniju bijelaca. Stoga ne čudi što je do 1971. čak 78% imigranata bilo europskog porijekla (Statistics Canada: 2013).

Međutim, uslijed nestašice radne snage, ekonomski interesi potaknuli su stanovite promjene u imigracijskom sistemu. Jedan takav bio je onaj ministra za unutarnje poslove Clifforda Siftona koji je na prijelazu stoljeća stimulirao imigraciju siromašnih seljaka iz Rusije, Austro-Ugarske i Italije kako bi nastanio puste zapadne provincije (Čičak-Chand i Heršak, 1991:18). Upravo u to vrijeme slavenska imigracija

³ Suprotan termin je *Old Stock Canadians*, u slobodnom prijevodu- Kanađani starog porijekla.

dosegla je svoj vrhunac, a ukrajinska etnička manjina posebno se istaknula svojom kompaktnošću, što će poslije utjecati i na donošenje politike multikulturalizma.

Ljudi iz Azije bili su pak dovođeni kao tzv. *coolies* kako bi izgradili transkanadsku željeznicu. Bili su plaćeni samo upola koliko drugi radnici. Pola ih je umrlo tijekom izgradnje te su bili pokopani pored pruge. Bili su ponižavani, a njihova poduzeća i imovina vandalizirana. Kako bi obeshrabrili Kineze da imigriraju u Kanadu ili da dovedu svoju obitelj u Kanadu, donesen je poseban porez, tzv. *head tax*, koji je bio na snazi sve do 1923. Tek su 1947. Kinezi i ostali Azijci dobili pravo na glasanje i pravo na državljanstvo, te priliku da po jednakim kriterijima imigriraju u Kanadu- što je utjecalo na to da je periodu od 2006. do 2011. svega 13% imigranata bilo je europskog porijekla, ačak 56% azijskog. Formalna isprika za nepravedan i rasistički tretman Azijaca, prvenstveno Kineza, stigla je tek 2006.godine. Kanađane japanskog porijekla se pak tijekom Drugog svjetskog rata nezakonito privodilo, a njihova se imovina zaplijenila (Dewing, 2009:7). Ugledajući se na Ameriku, Kanada je iz Britanske Kolumbije preselila sve japanske Kanađane zbog navodne opasnosti od subverzivne djelatnosti, te su držani u uvjetima sličnim koncentracijskim logorima (Richmond, 1988:133). Službena isprika i kompenzacija za to došla je tek krajem 1988. godine.

Kanadska imigracijska politika napokon je 1967. i službeno postala nediskriminatorsna što se tiče rase i etniciteta. Uveden je bodovni sistem selekcije (*point system of selection*) koji je za sve imao navodno⁴ jednake kriterija. Potonji u obzir uzimaju kandidatovo zanimanje, obrazovanje, znanje službenog jezika, te ostale vještine.

Zahvaljujući imigraciji u 19. i 20. stoljeću etnička struktura kanadskog društva doživjela je bitnu promjenu. U stotinjak godina do 1981. udio stanovništva britanskog porijekla pao je s oko 60% na svega 40%, a udio Franko-Kanađana zadržao se na oko 30%. Na početku 21. stoljeća ukupan postotak te dvije etnije pao je na 46%, dakle manje od polovice (Dewing, 2009:1).

⁴ Osim što favorizira osobe iz razvijenih zemalja s boljim obrazovanjem, bolesnim ljudima uskraćuje se ulazak u zemlju.

5. Politika multikulturalizma

5.1 Povijest

Multikulturalizam kao kanadska javna politika evoluirao je kroz tri koraka: početnu fazu, formativan period, te institucionalizaciju (Dewing, 2009:3). Uz ta tri koraka navodim i četvrti- pad.

1. Početna faza

Početna faza trajala je do 1971., a obilježava ju postupno prihvaćanje etničke raznolikosti kao legitimnog i integralnog dijela kanadskog društva. U tom periodu glavni uzor bilo je britansko društvo, na čijem se temelju pokušavalo izgraditi i kanadsko. Takva tendencija reflektirala se u svim kanadskim institucijama: političkim, ekonomskim i društvenim. Sami Kanađani bili su britanski subjekti sve do 1947. kad je donesen Zakon o državljanstvu (*Citizenship Act*). U tom periodu centralne su vlasti u potpunosti odbacivale heterogenost i kulturalnu pluralnost, smatrajući da su takve etničke razlike u suprotnosti s nacionalnim interesima i kanadskim identitetom. Tek je velik priljev imigranata nakon Drugog svjetskog rata potaknuo vlasti da razmisle o statusu i ulozi različitih etnija.

Događaji koji su se zbili 1960-ih – pritisci kanadskih Aboridžina i drugih etničkih manjina te rastući kvebečki nacionalizam – uzrokovali su slabljenje i u konačnici raspad asimilacije kao vladine politike. Tiha revolucija u Quebecu 1960-ih označila je preokret u politici te provincije, a jedna od najznačajnijih pojava bilo je buđenje frankokanadskog nacionalizma.

Ovi događaji 1960-ih značajno su utjecali na budućeg premijera Pierrea Trudeaua, koji je zbog njih razvio iduće bitne ciljeve:

- 1) Boriti se protiv dualističkog i, za Kanadu potencijalno opasnog, nacionalizma Franko-Kanađana i Anglo-Kanađana „osnivatelja“ razvijanjem treće grupe koja bi se sastojala od imigrantskih zajednica

- 2) Smanjiti dominaciju anglofone većine kako bi se stvorilo prostora za frankofone
- 3) Olakšati integraciju novopridošlica

Kao odgovor na spomenute događaje i kao način slabljenja kvebečkog separatizma, tadašnji premijer Pearson uspostavio je 1963. Kraljevsku komisiju za dvojezičnost i dvokulturalnost (*the Royal Commission on Bilingualism and Biculturalism*). Dakle, u tom trenutku uzimale su se u obzir samo dvije grupe-frankofonska i anglofonska. Tzv. Treća sila (*Third Force*) kritički je odgovorila na takvu isključivost, te je uključivala Kanadane koji nisu aboridžinskog, britanskog niti francuskog porijekla. Uključivala je dakle sve one koji su se protivili dvokulturalnom i dvojezičnom modelu. U prvim redovima bili su pripadnici druge i treće generacija kanadskih manjina, pogotovo Ukrajinci (Abu-Laban, 2013:253). U strahu od toga da ih se počne smatrati građanima drugog reda, vršili su pritisak koji je 1970. kulminirao izlaskom četvrte knjige Izvješća dvojezične i dvokulturalne komisije pod nazivom „Kulturalni doprinos drugih etničkih grupa“. Komisija se počela baviti doprinosima etničkih grupa koje nisu bile dio velike tri (Englezi, Francuzi, domorodačko stanovništvo).

Godinu nakon, 1971., liberalni premijer Trudeau morao je odlučiti kako postupiti što se tiče preporuka komisije. Glasovi različitih grupa—kanadskih domorodaca, kvebečkih nacionalista, i etničkih manjina— postali su sve glasniji, a pritisak na vlast sve jača. Bilo je potrebno osmisliti održivo rješenje koje bi zadovoljilo sve spomenute grupe. Prihvatanjem svih 16 preporuka iz četvrte knjige značilo bi uspostaviti multikulturalnu i multijezičnu politiku u Kanadi. Međutim, Trudeau se zalagao za politiku multikulturalizmu u dvojezičnom okviru i Kanadu kao zemlju u kojoj ne postoji službena kultura i u kojoj nijedna etnička grupa nije iznad neke druge.

2. Formativan period

Idući je bio formativan period koji je trajao od 1971. do 1981., a prethodio mu je već spomenuti izvještaj Kraljevske komisije za dvojezičnost i dvokulturalnost. Preporučila je integraciju, a ne asimilaciju, u kanadsko društvo svih etničkih grupa s punim građanskim pravima i mogućnošću participiranja u kanadskom društvu. Te su se

preporuke bazirale na novoj etnokulturološkoj politici čiji su glavni ciljevi objavljeni u listopadu 1971., a uključivali su:

- pomoć kulturalnim grupama kako bi sačuvale i njegovale svoj identitet
- pomoć kulturalnim grupama da nadvladaju prepreke koje ih sprječavaju u punom sudjelovanju u kanadskom društvu
- promicanje kreativnih razmjena između svih kanadskih kulturalnih grupa, te
- pomoć imigrantima u stjecanju kompetencije barem jednog službenog jezika (Dewing, 2009:4)

Naglasak je bio na doprinosu kanadskom društvu, na premošćivanju kulturalnih barijera i na učenju službenih jezika očito je imalo za cilj osigurati opću cjelovitost kanadskog društva sukladno modelu „integrativnog“ pluralizma (Čičak-Chand i Heršak, 1991:23).

Naravno, implementacija ove politike najvećim je dijelom ovisila o alociranim sredstvima iz federalnog proračuna. 1970-ih naglasak je bio na financiranju etnokulturalnih događaja i umjetnosti općenito, poput plesnih grupa, zborova i kazališta.

Uprava za multikulturalizam (*Multicultural Directorate*) osnovana je 1972., a zadaća joj je bila pomoć pri implementaciji multikulturalne politike, sponzoriranje aktivnosti koje su etničkim manjinama pomagale u područjima ljudskih prava i kulturalne raznolikosti, te borba protiv diskriminacije. Zasebno Ministarstvo multikulturalizma osnovano je 1973. godine, a njegova glavna zadaća bila je nadziranje implementacije multikulturalnih inicijativa unutar vladinih odjela (Dewing, 2009:4). Također je došlo do veće i službenije povezanost između vlade i etničkih organizacija koje su dobile glas u procesu donošenja odluka.

Tijekom 1970-ih multikulturalizam se konsolidirao kao državna politika i pritom je dobio podršku ne samo Liberalne stranke, već i konzervativaca i novih demokrata (Abu-Laban, 2003:254). Međutim, u to vrijeme mislilo se kako su glavne prepreke boljoj integraciji najvećim dijelom bile kulturološke i lingvističke prirode (Dewing, 2009:4). Značajan porast imigranata nebijelaca čija je glavna briga bila kako steći obrazovanje, posao i krov nad glavom uslijed borbe protiv diskriminacije zahtijevao je promjenu politike i drugačiji fokus. Umjesto kulture i jezika, bilo je potrebno staviti

veći naglasak na borbu protiv rasne diskriminacije i ekonomsku integraciju novih pridošlica.

3. Institucionalizacija

Posljednja faza, institucionalizacija, počela je 1982. s donošenjem novog ustava koji ne štiti samo opća individualna prava, već i prava dodijeljena pojedincima kao pripadnicima određenih zajednica (Kymlicka, 2003:42). Obilježava ju velika imigracija koja je u kratkom vremenu značajno promijenila demografsku sliku velikih kanadskih gradova. Ista ta imigracija dovela je i samu politiku multikulturalizma u veći fokus. Neki pojedinci i grupe otvoreno su promovirale rasističke ideje, a, kao odgovor na to, država je postavila veći fokus na borbu protiv rasizma, te je uvela antidiskriminacijske programe s ciljem eliminacije društvenih i kulturoloških prepreka koje su odvajale manjinske i većinske grupe u Kanadi. Upravo su sve brojnije manjinske nebjelačke⁵ grupe vršile pritisak i tražile obeštećenje zbog svoje marginalizacije u institucijama i povijesti (Abu-Laban, 2003:255).

Jedan od rezultata pritiska je i činjenica što je Kanadska povelja prava i sloboda iz 1982. eksplicitno zabranila diskriminaciju na osnovi rase ili etniciteta, među ostalima. Međutim, zanimljivo je to što je spomenuta povelja formulirana u duhu individualnih prava koje bi trebale imati prednosti nad kolektivnim pravima. Multikulturalizam u obliku multikulturalnog nasljeđa Kanadana također se spominje u povelji. Iako na prvi pogled može djelovati kao mrtvo slovo na papiru, zapravo se na taj način multikulturalizam postavlja kao bitna stavka kod, primjerice, odluka sudova koji moraju balansirati između slobode i individualnih prava, te multikulturalnih i grupnih prava⁶.

Važan datum ovog perioda zasigurno je 21.7.1988. kad je konzervativna vlada Briana Mulroneyja u uvela u parlamentarnu proceduru Zakon o kanadskom multikulturalizmu, čime je Kanada postala prva zemlja na svijetu s nacionalnim zakonom o multikulturalizmu. Taj je zakon dao jasniju svrhu i smjer kojim bi se multikulturalizam u Kanadi trebao razvijati. On naime traži očuvanje, poboljšanje i uključivanje kulturalnih razlika u funkcioniranje kanadskog društva. Omogućen je

⁵Izraz *Visible minorities*, u doslovnom prijevodu „vidljive manjine“, odnosi se na sve nebjelce koji nisu indigeno stanovništvo. Potonje se ne smatra ni „vidljivim manjinama“ ni imigrantima.

⁶Primjerice, za razliku od SAD-a gdje je sloboda govora u osnovi neograničena i zagarantirana ustavom, u Kanadi postoji zabrana rasističkih izjava ili govora mržnje (*hate speech*).

jednak pristup i puna participacija svih Kanađana u društvenoj, političkoj i ekonomskoj sferi, uz pravo da se identificiraju s kulturalnim nasljeđem po svom izboru (Dewing, 2009:6). Taj zakon predstavio je multikulturalizam kao pozitivno oruđe za promjenu, te je naglasio potrebu povećane manjinske participacije u kanadskim institucijama. Od svih se vladinih agencija, ureda i tvrtki tražilo djelovanje u svrhu promicanja multikulturalizma kroz programe i strategije ciljem jednake participacije manjina.

Tri godine potom, 1991., osnovan je odjel multikulturalizma i građanstva, *the Department of Multiculturalism and Citizenship*, (Dewing, 2009:7) koji je za cilj imao poticati međukulturalnu suradnju i razumijevanje, kao i jezike manjinskih grupa i njihove zajednice. Za razliku od 1970-ih kad je naglasak bio na očuvanju kulturalnih praksi kroz, primjerice festivale, novi multikulturalni program stavio je naglasak na međukulturalno razumijevanje te društvenoi ekonomsku integraciju, afirmativnu akciju i uklanjanje diskriminatornih prepreka.

Međutim, stvarno financiranje i moć tog odjela ubrzo su izašle na vidjelo. Naime, multikulturalizam 1980-ih nije bio iznad državnih praksi koje su i dalje reflektirale kulturalni dualizam (Abu-Laban, 2003:256). Spomenuti Odjel za multikulturalizam bio je podređen kako u financiranju, tako i u statusu drugim dijelovima državne aktivnosti, kao što je primjerice dvojezičnost: multikulturalizam je prosječno iz godine u godinu dobivao samo 2-8 posto od iznosa koji se trošio na dvojezičnost (Abu-Laban, 2003:256)⁷.

4. Pad

Novi odjel bio je kratkog vijeka- već je 1993. rastavljen i uključen u novi i puno veći Odjel kanadske baštine (*Department of Canadian Heritage*), koje je u sebi uključivalo brigu o službenim jezicima, umjetnost i kulturu, emitiranje programa, ljudska prava, amaterske sportove, nacionalne parkove i povijesne lokalitete itd. (Dewing, 2009:7). Ovdje je važno uočiti naglasak na „kanadskom“ i „građanskom“ umjesto „multikulturalnom“, nešto što se počelo uočavati i u samoj retorici kanadskih političara sve tri velike stranke (Abu-Laban, 2003:257).

⁷ Status engleskog i francuskog kao službeih jezika zasigurno je barem djelomično učvrstio status francuskih i engleskih dominantnih grupa, kao i njihovih kultura.

Iako se iz očitih razloga manji naglasak na multikulturalizmu eksplicitno ne spominje u službenim dokumentima kanadske vlade, evidentan je pad u financiranju multikulturalne politike. Ranih 1990-ih budžet za multikulturalizam iznosio je svega 27 milijuna dolara godišnje- 1 dolar po stanovniku (2003:256). 1996. i 1997. Iznos je pao na 18 milijuna, a 2000. na svega 16 milijuna dolara. Financijska potpora multikulturalizmu od samog je početka bila nedostatna, a ovakav pad ukazuje i na pad statusa kojeg je multikulturalizam doživio na prijelazu stoljeća.

Tome je zasigurno doprinijela i debata o multikulturalizmu koja se vodila kroz 1990-e i percepcija istog kao prijatnje kanadskom nacionalnom jedinstvu, pogotovo u anglofonskom dijelu, a nije pomoglo ni i smanjeno financirane kulturnih i društvenih elemenata u društvu općenito. Slijedom navedenog, 1995. provedena je službena recenzija multikulturalnih aktivnosti Odjela za kanadsku baštinu, a zaključci su doveli do promjene programa koji će se od tada fokusirati na tri aspekta: društvenu pravdu, društvenu participaciju i identitet (Dewing, 2009:8). U osnovi je postavljen manji naglasak na sami identitet, a veći na integraciji u kanadsko društvo i participaciji u svakodnevnom životu.

Odgovornost za provođenje multikulturalne politike opet se prebacuje 2008., ovaj put na Odjel državljanstva i imigracije (*Department of Citizenship and Immigration*). Program se tada opet modificira, a naglasak se stavio na podršku u integraciji, edukativnim programima koji potiču društveni angažman, te interkulturalno razumijevanje i, bitno je napomenuti, kanadske vrijednosti. Potonje uključuju demokraciju, slobodu, ljudska prava i vladavinu zakona (Dewing, 2009:9).

5.2 Današnje stanje i pitanje kanadskog identiteta

Kanada je danas zemlja koja prima preko 200 000 imigranata godišnje i kao takva jedna je od država s najvišom stopom imigranata per capita na svijetu. Štoviše, međunarodne migracije glavni su izvor rasta stanovništva u Kanadi: u trećem kvartalu 2015. prirodni prirast iznosio je 27400, a u istom kvartalu u zemlju je ušlo 71900 imigranata. (Quarterly Demographic Estimates,2016: 9).

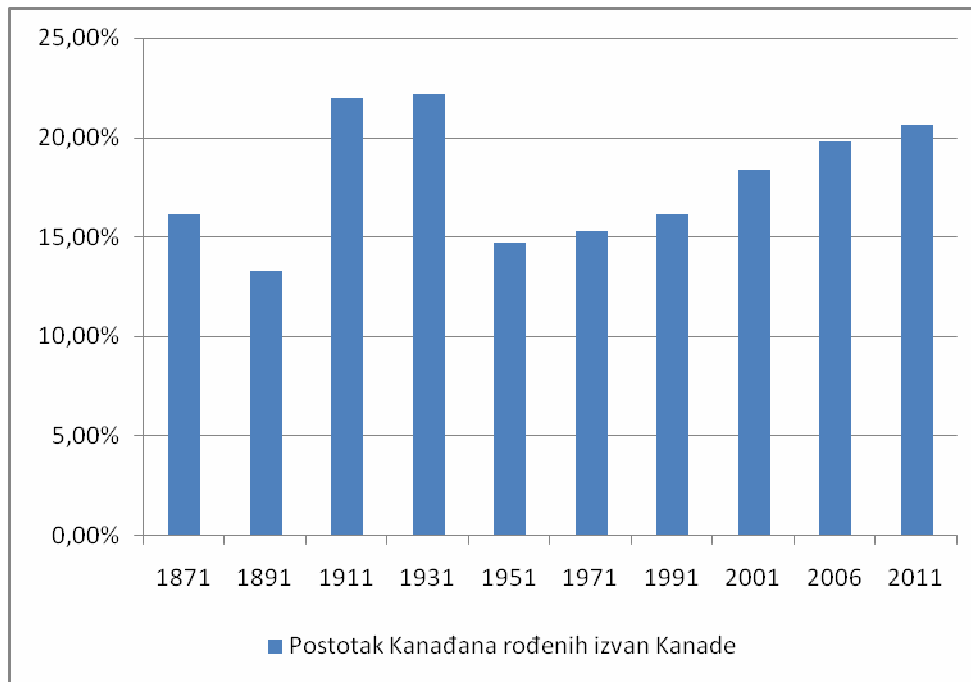
Neki tvrde da Kanada ima perpetualnu krizu identiteta jer ne postoji zajednička prošlost (Warely,2011:112), a sam multikulturalizam otežava formiranje kanadskog

nacionalnog identiteta, iako ga on istodobno i definira. Kanadski identitet fleksibilan je i fluidan, a, kako tvrdi Taras, i kanadski su političari odavno shvatili da opstanak države ovisi o politici koja priznaje razlike, te da ne postoji jedna vizija, jedan identitet i jedna definicija pojma „Kanađanin“ (Taras, 2001:188). Multikulturalizam omogućava, barem nominalno, imanje višestrukih identiteta. Kao dokaz tome, u kanadskim popisima stanovništva iz 21. stoljeća bilo je zabilježeno preko 200 različitih etničkih pripadnosti. Po brojnosti to su: kanadsko, britansko, francusko, njemačko, talijansko, kinesko, ukrajinsko i indijsko. 1996. po prvi puta se u popis stanovništva uvodi riječ „kanadski“ kao etničko porijeklo (Dewing, 2009:2). Prema podacima iz popisa stanovništva provedenog 2011. godine, od najvećih grupa čak 32% populacije identificiralo se kao Kanađani, 19.8% kao Englezi, te 15% kao Francuzi.

Na zanimljiv je način kanadski frankofonski identitet pomogao oblikovati kanadsko prisustvo na svjetskoj razini. Naime, kako bi udovoljila kvebečkim interesima, federalna vlada razvila je snažne odnose s frankofonim zemljama u Europi i Africi. Frankofonski element društva, uz svima dostupno zdravstveno osiguranje, smatra se jednim od važnijih razlika između Kanade i Amerike.

Na slici 1 prikazano je kretanje postotka Kanađana rođenih izvan Kanade. Ta brojka je 2011. godine iznosila gotovo 22% u usporedbi s 20% 2006. (Dewing, 2009:2), a procjene su da će 2031. godine u Kanadi živjeti 27% osoba koje su rođene izvan zemlje (Martel, 2015:6).

Slika 1: Postotak Kanađana rođenih izvan Kanade

Izvor: Statistics Canada (2011)

U provinciji Ontario ta je brojka već 2011. bila 30%. Također, 2011. godine 19% kanadskog stanovništva izrazilo je pripadnost „vidljivoj manjini“, a procjenjuje se da će 2031. ta brojka doseći 31% ili gotovo trećinu cjelokupne populacije. Iako nisu sve sredine jednako raznolike, Toronto se kao najveći grad po njoj uvjerljivo razdvaja. Svijet je to u malom u kojemu se govori preko 140 različitih jezika i u kojemu je čak polovica populacija rođena izvan Kanade. Što se jezika tiče, engleski je materinji jezik 57% Kanađana, francuski 22%, a onima kojima materinji jezik nije nijedan od ova čine 20% populacije.

Kanadska imigracijska politika oduvijek je bila oprezna, što je vidljivo i dan danas. Imigrante se ocjenjuje po sistemu bodova. Moraju imati određene vještine, obrazovanje, novac za investiranje ili barem obitelj u Kanadi da bi im prijave bile prihvaćene. Sistem je prilično birokratiziran i često je potrebno dugo čekanje. Važno je napomenuti da se sve prijave tretiraju jednako bez obzira na to odakle su stigle. Ipak, neki imaju lakši ulazak. Primjerice, migranti iz Hong Konga brže se obrađuju potaknuti željom da se njihovo bogatstvo što prije dovede u Kanadu. Ovo je sušta suprotnost spomenutom tretmanu kojeg su Kinezi doživljavali u ne toliko davnoj prošlosti.

Termin „kanadska kultura“, koji se veže uz pitanje kanadskog identiteta, prilično je nejasan sam po sebi i veoma ga je teško definirati. Naime, nemoguće je zamisliti kanadsku kulturu bez uzimanja u obzir svu raznolikost koja je prisutna u Kanadi od samog početka i koja je značajno utjecala na razvoj same kulture. Tu nisu samo britanski i kanadski kulturalni utjecaji, već i utjecaji indigenog stanovništva kao i svih imigranata. Kao što smo spomenuli, nemoguće je definirati „tipičnog Kanađanina“, kakav bi trebao biti i što bi njegova kultura točno trebala uključivati. Imigranti i njihova djeca integrirat će se u tu „kanadsku kulturu“ (što god ona točno bila), ali također će sačuvati, barem djelomično, jezik, identitet i kulturu svojih roditelja ili drugih predaka. Upravo je to bit (kanadskog) multikulturalizma.

5.3. Situacija u pokrajini Quebec

Kad govorimo o multikulturalizmu u Kanadi, nužno je obratiti pažnju na specifičnu situaciju u pokrajini Quebec. U njoj se danas umjesto multikulturalizma govori o interkulturalizmu.

Kvebečke vlasti smatraju da multikulturalizam gura ljude u etničke enklave, te da ih na taj način sprječava u sudjelovanju u životu lokalne zajednice. Svoj interkulturalistički pristup smatraju više proaktivnim, sa snažnim fokusom na francuskom jeziku i posebnoj frankofonskoj kulturi u koju se novopridošlice nastoji integrirati. Vlada Quebeca za cilj ima preživljavanje i cvjetanje francuske kulture i jezika- oni teže modelu liberalnog društva u kojem se isto može organizirati oko određenja dobrog života, a da se to ne shvati kao omalovažavanje onih koji osobno ne dijele takvo mišljenje.

Najveću kritiku prema politici multikulturalizma izrazili su frankokanadski intelektualci koji su tu politiku smatrali anglokanadskom podvalom koja je za cilj imala potkopavanje položaja njihova naroda. Kvebečani su izrazili nelagodnu, pa čak i otpor prema federalnoj multikulturalnoj politici od samog početka (Dewing, 2009:10). Nelagoda proizlazi iz percepcije da je to još samo jedan pokušaj federalne vlade da se nametne i uplete u kvebečke poslove⁸. Mnogi su Kvebečani stoga skloni gledištu da je multikulturalizam samo trik i sredstvo kojim bi se srozao njihov karakterističan društveni status na razinu manjinske etničke kulture pod dominacijom anglofone Kanade, „razrijedio“ francuski element i u konačnici ugrozilo samo anglokanadsko partnerstvo. Što se tiče dvojezičnosti, za njega su smatrali da se odnosi uglavnom samo na Quebec, gdje omogućuje ne samo održavanje anglofonske manjine, već isto tako potiče englesku jezičnu asimilaciju nebritanskih imigranata u središtima frankokanadske većine. Upravo je priljev doseljenika različitog porijekla povećao udio englesko govoreće populacije u Quebecu, prije svega u Montrealu. Istovremeno, svi važniji privredni, politički i društveni položaji u zemlji bili su u rukama izvornih i asimiliranih Anglo-Kanađana. Sve su te okolnosti u konačnici dovele do kvebečkog separatističkog pokreta 1960-ih godina.

⁸ Liberali su multikulturalizam uistinu smatrali kao dobrim oruđem za borbu protiv kvebečkog separatizma utoliko što je on ideološki razbio dualizam koji je toliko dugo vladao kanadskom politikom (254, aku laban).

Vlada Quebeca stoga je na nekoliko načina pokazivala otpor. Zakoni u jezičnoj politici zabranili su i Franko-Kanađanima i imigrantima slanje djece u škole na engleskom jeziku. Reklame su obavezno morale biti na francuskom, kao i poslovanje svake tvrtke s više od 50 zaposlenih. Anglofonska zajednica oštro je reagirala, a Vrhovni sud Kanade odbacio je neke od odredbi spomenutih zakona (Mesić,2006:79).

Quebec je ipak uspio dobiti stanovitu autonomiju kojom nadilazi sve ostale provincije. U okviru federalne raspodjele ovlasti u Kanadi, provincija Quebec ima široku nadležnost nad pitanjima koja su bitna za opstanak francuske kulture, uključujući kontrolu nad obrazovanjem, jezikom, kulturom te imigracijom (Kymlicka, 2003:44). Što se potomje tiče, Quebec ima poseban dogovor s kanadskom vladom koji ih izostavlja iz federalnog imigracijskog programa i daje veliku autonomiju nad izborom osoba kojima dopuštaju odlazak.

Od kontroverznijih prijedloga u novije doba ističe se onaj kvebečke stranke (*Parti Québécois*) koja je 2013. imala većinu u kvebečkom provincijskom parlamentu. Iste godine zalagali su se za uvođenje zakona koji bi javnim službenicima zabranilo nošenje „upadljivih“ religioznih simbola: pokrivala za glavu, velikih⁹ religioznih simbola itd. Takozvana „Kvebečka povelja vrijednosti“ bila je u kontroverzna i polarizirajuća. Anglofoni Kanađani i stanovnici Montreala žestoko su se usprotivili toj povelji, dok su pobornici, prvenstveno iz ruralnih krajeva Quebeca, opravdavali uvođenje navodeći potrebu za sekularizmom. Za mnoge je bilo teško oteti se dojmu kako je povelja prije svega bila usmjerena na nekršćane.

5.4 Specifičan slučaj indigenih naroda

Pravo na Kanadu kao „svoju državu“ ističu tri skupine izvornog stanovništva koje spominje kanadski ustav- Inuiti, prve nacije, te Metisi.

Posljedica nasljeđa položaja potčinjenosti i paternalizma s jedne strane, te zahtjeva kanadskih manjina u Kanadi na pravo identiteta i ravnopravnost s druge, učinili su od kanadskog izvornog stanovništva etničku manjinu koja još uvijek traži svoje adekvatno mjesto u kanadskom pluralističkom društvu. Ne bez razloga autohtono

⁹Na stranu problematično određivanju granice gdje nešto postaje preveliko i preupadljivo, u samom kvebečkom provincijskom parlamentu na sredini prostorije stoji prilično veliko raspelo.

kanadsko stanovništvo odbacuje imena koja su im dali europski doseljenici. Naime, inzistiraju da se termin *native people* (urođenici) koji je donedavno korišten, zamijeni terminom *aboriginal people* (izvorno stanovništvo). Indijanci pak zahtijevaju da ih se naziva *first nations* (prvobitni narodi), a Eskimi traže da ih se naziva Inuitima, imenom kojim su sami sebe oduvijek zvali, a znači „ljudi“.

Socioekonomske razlike između indigenih naroda i neindigenih Kanađana su goleme. 2005. godine prosječan Kanađanin zarađivao je 30 000 dolara godišnje dok je prosječan pripadnih prvobitnih naroda zarađivao svega 20 000. Pripadnici prvobitnih naroda koji žive na rezervatima najsiromašniji su od svih triju kanadskih indigenih grupa te preživljavaju sa svega 12000 dolara godišnje.

Usprkos tome, postotak indigenih naroda u kanadskoj populaciji raste, a prema popisu stanovništva iz 2011. činili su 4.3% ukupne populacije, u usporedbi s 3.8% 2006. godine i 2.8% 1996. godine (Statistics Canada, 2011).

Mladi pripadnici indigenih naroda nadzastupljeni su u korektivnim institucijama- iako ih je svega 7% u kanadskoj mlađoj populaciji, čine čak trećinu svih primljenih u korektivan sustav. Također je veća vjerojatnost da će ih se privesti umjesto toga da ih se samo nadgleda u zajednici kojoj pripadaju (Spurr, 2016).

Takozvane rezidencijalne škole (*Residential school*) bile su prisutne u kanadskom društvu od 1883. do kraja 90-ih godina 20. stoljeća. U suradnji s katoličkom i protestantskim crkvama i misionarima, djecu se uzimalo iz njihovih zajednica, odjeljivalo od ostalih članova obitelji, prisilno brisao njihov identitet i kultura, te fizički zlostavljalo. Sve se to odvijalo u lošim higijenskim i općenito životnim uvjetima. Povratkom u svoje zajednice za tu djeca predstavljao je novi izazov. Naime, ne samo što su izgubila jezik i kulturu te zajednice, već su bila u potpunosti nepripremljena za život u takvoj tradicionalnoj sredini. S druge strane, nisu imali ni vještine koje bi im omogućile uspjeh u gospodarstvu šireg društva (The Survivors Speak, 2015).

Indigeni narodi i dalje su suočeni s teškoćama koje ne zahvaćaju druge Kanađane. Čak 92 od najsiromašnijih 100 zajednica u Kanadi u smislu obrazovanja, zdravlja i postotka zaposlenosti čine upravo indigene zajednice, a svega je jedna takva zajednica u najbogatijih 100 (Guimond, 2010:2). Ipak, kvaliteta života se za indigene zajednice popravlja iz godine u godinu, te su i šira javnost i vlada upoznati s problemima.

Mnogi vjeruju kako Kanada mora prihvatiti da su starosjedilačka društva autonomna, a plemenski savezi zakonske jedinice od kojih svaka ima pravo da slijedi vlastiti identitet unutar šireg društvenog okvira uz uzajamno prihvaćanje.

6. Percepcija multikulturalizma

U ovom dijelu rada bavit ću se percepcijom multikulturalizma kod kanadskih građana. Za to ću koristiti istraživanja javnog mnijenja, ali također ću izdvojiti mišljenja relevantnih pojedinaca u kanadskom društvu. Iako je financiranje multikulturalizma neznatna stavka kanadskog proračuna, Bissondath ističe da je bitnije što se radi o „mentalitetu kojeg aktivno podržava vlada i koji uključuje stanovit način pogleda na život i svijet, koji oblikuje naš osjećaj samih sebe i našeg mjesta u društvu“ (Bissondath, 2002:7).

6.1. Javno mnijenje

Istraživanja javnog mnijenja bitna su jer mogu značajno utjecati na kreiranje politike i programa, kako multikulturalizma tako i ostalih tema od javnog značaja.

Godine 2010. izdano je izvješće koje je za cilj imalo recenzirati sve javno dostupne podatke dobivene anketama koje se ticale multikulturalizma i imigracije u periodu od 2006. do 2009. Pokriveno je više desetaka anketa, a agencije koje su ih provele bile su kako komercijalne, tako i akademske. Kao tri glavne teme povezane s javnim mnijenjem na temu multikulturalizma i imigracije, autori izvješća izdvojili su:

- Podršku etno/lingvističko/religioznoj raznolikosti
- Podršku manjinskim pravima
- Podršku imigraciji (Soroka i Robertson, 2010:1)

Što se tiče raznolikosti, izvješće je pokazalo kako većina Kanađana pozitivno gleda na raznolikost- 58% njih smatra da je rastuća raznolikost kanadskog društva dobra ili veoma dobra, a gotovo dvije trećine smatra da ta raznolikost doprinosi bogatijem i tolerantnijem društvu (2010:5).

Ipak, zamjetna manjina od 31% Kanađana smatraju da previše raznolikosti može oslabjeti društvo, te da bi bilo bolje kad bi svi imali iste vrijednosti i kulturu. 39% pak smatra da se Kanada prebrzo mijenja zbog svih manjina koje su njoj prisutni (2010:5).

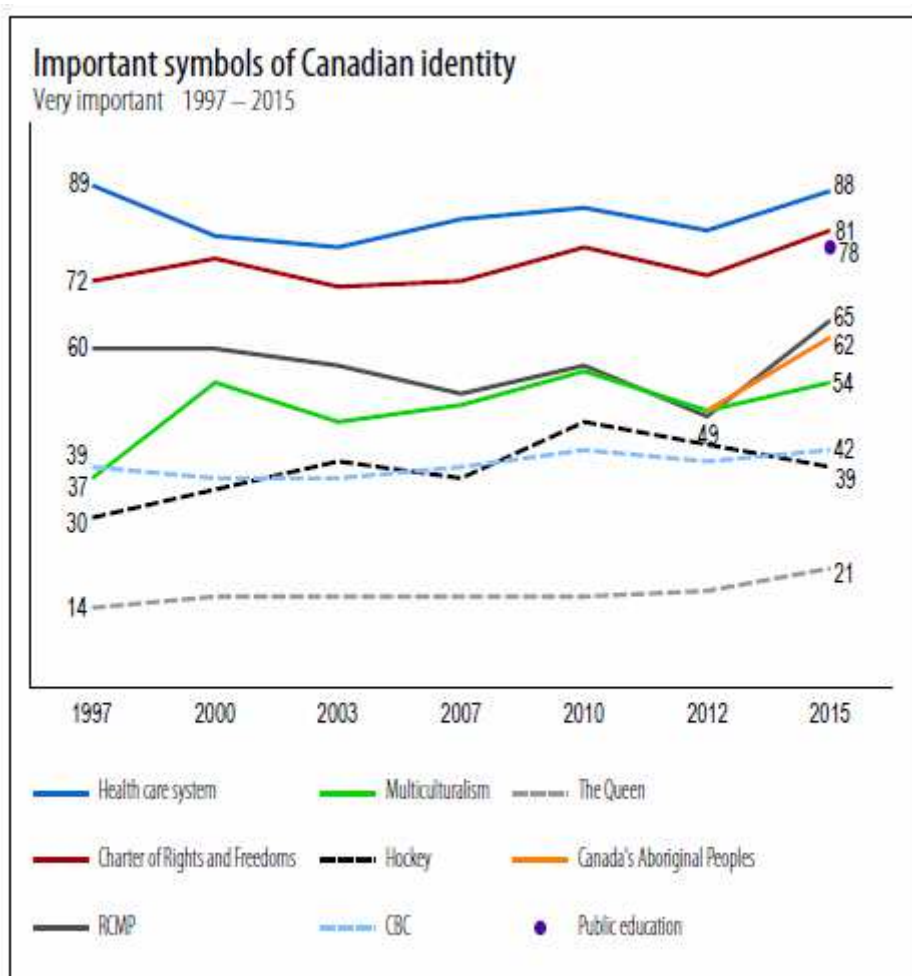
Ovi podaci mogu se interpretirati na način da Kanađani u osnovi podržavaju raznolikost, ali uz određena ograničenja.

Naime, usprkos podršci raznolikosti, Kanađani ističu potrebu za integracijom i određenim stupnjem asimilacije. U posljednje se vrijeme pogotovo može čuti kako promoviranje previše raznolikosti zapravo šteti jedinstvu te da multikulturalna politika dijeli ljude time što naglašava ono što je drugačije, umjesto da se više fokusira na kanadske vrijednosti koje se stavljaju po strani kako bi se moglo akomodirati novopridošlice (Dewing, 2009:11) Usprkos tome što je generalna tendencija takva da Kanađani smatraju kako imigranti i manjine moraju moći održavati svoje religiozne i kulturalne prakse, ukoliko mogu birati većina bi radije odabrala integraciju nasuprot zadržavanju identiteta i kultura- ovisno o istraživanju od 57% do 70% Kanađana smatra da je potrebno poticati imigrante na integraciju (Soroka i Robertson, 2010:9). Mlađi Kanađani manje inzistiraju na integraciji, ali i kod njih postoji značajna manjina (44%) koja prioretizira upravo integraciju. U istraživanju provedenom 2008. 53% Kanađana smatralo je da i se imigranti trebali u potpunosti prilagoditi kanadskoj kulturi, a svega 18% reklo je da je razumno prilagoditi se religioznim i kulturalnim manjinama (2010:22).

Raznolikost kao takva ne predstavlja prepreku što se tiče imigracije: 92% Kanađana ne slaže se s izjavom da nebijelci ne bi smjeli imigrirati u Kanadu- postotak koji je stabilan još od 80-ih godina (2010:33). I u drugim istraživanjima evidentan je pozitivan stav prema raznolikosti. Ipak, što se tiče doprinosa pojedinih imigrantskih skupina, 51% smatra da ne postoji razlika ovisno o zemlji porijekla, dok 4% ipak smatra da određene grupe daju veći doprinos.

Najrecentnije istraživanje koje je institut Environics proveo u lipnju 2015. na 2003 Kanađana pokazalo je da većina Kanađana i dalje vide multikulturalizam kao jedan od najvažnijih kanadskih simbola- s trendom rasta od 1997. godine otkako se mjerenje počelo provoditi (slika 2).

Slika 2: Važni simboli kanadskog identiteta

Izvor: Focus Canada (2015), str. 2.

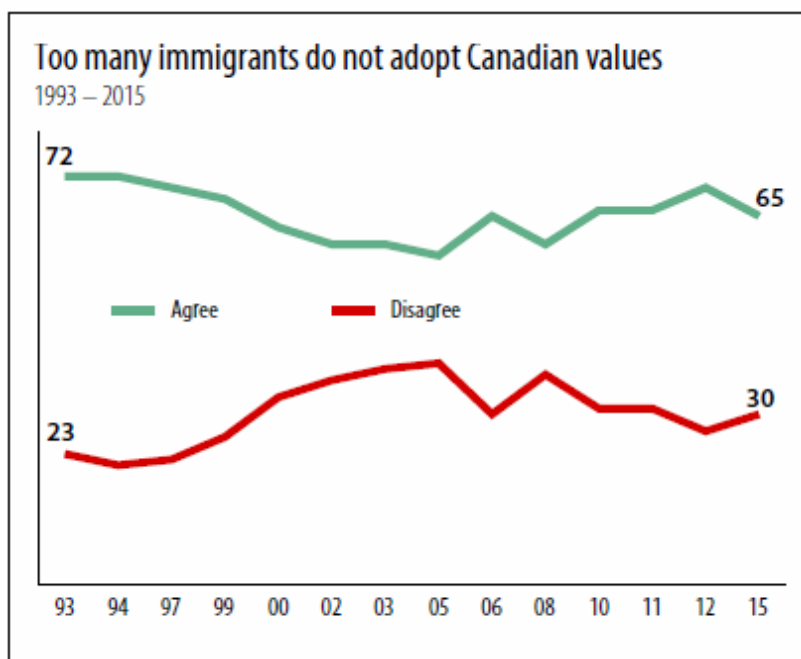
Multikulturalizam rangiraju kao važniji kanadski simbol od CBC-ja (nacionalne televizije) i hokeja na ledu. Trend osnaživanja multikulturalizma kao nacionalnog simbola posebno je vidljiv u najvećim gradovima Kanade (Toronto 67%), koji su uostalom i najmultikulturalniji. Međutim, valja istaknuti Quebec u kojem je podrška uvjerljivo najmanja, svega 39%. No, istraživanje nije uzelo u obzir prije spomenuti interkulturalizam koji bi zasigurno imao veću potporu u Quebecu. Javnost i dalje smatra da je imigracija dobra za gospodarstvo, a čak 95% ih smatra da osobe rođene u inozemstvu mogu postati jednako dobri građani kao netko rođen u Kanadi (2015:8).

Većina Kanađana odbija tvrdnju da se prima previše imigranata, da isti stvaraju pritisak na gospodarstvo i da uzimaju posao lokalnom stanovništvu. Također postoji veliko povjerenje u granični sustav, tj. u sposobnost istog da spriječi ulazak kriminalaca u zemlju (59%). Vrijedi napomenuti da su ovakve razine povjerenja zabilježene tek ove

godine, te da su prethodno bile niže. Naravno, specifičan geostrateški položaj Kanade, okruženom trima oceanima i svega jednim susjedom omogućava prilično lako kontroliranje granica¹⁰. Ipak, zanimljiv je podatak da 47% Kanađana smatra kako većina izbjeglica nema legitiman razlog za dolazak u Kanadu. Iako je taj postotak u konstantnom padu, pogotovo među mladima i urbanom stanovništvu, brojka je iznenađujuća.

Suprotno prethodnim pozitivnim odgovorima, stanovita kritika multikulturalističke politike može se iščitati iz podatka da gotovo dvije trećine Kanađana smatra kako previše imigranata ne preuzima kanadske vrijednosti (slika 3).

Slika 3: Postotak ispitanika koji misle da previše imigranata ne preuzima kanadske vrijednosti

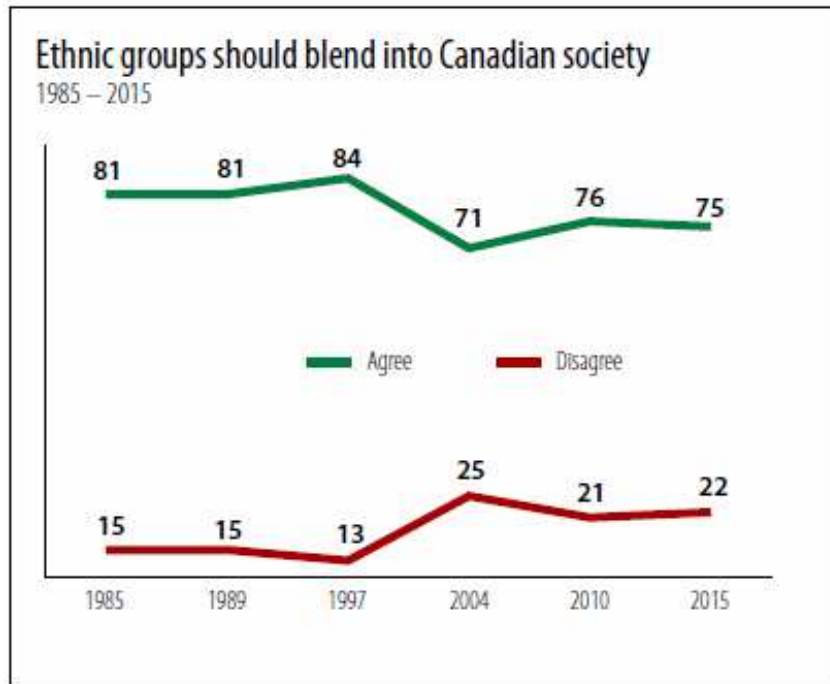

Izvor: Focus Canada (2015), str. 5

S ovime se poklapa mišljenje 75% Kanađana kako bi se etničke grupe trebale uklopiti u kanadsko društvo, a ne formirati zasebne zajednice (slika 4).

¹⁰ Iako je granica s SAD-om najduža neprekinuta na svijetu.

Slika 4: Postotak ispitanika koji misle da bi se etničke grupe trebale stopiti s kanadskim društvom

Izvor: Focus Canada (2015), str. 7

Kvebečani su najzabrinutiji što se tiče preuzimanja normi i vrijednosti- čak 72% ih smatra da imigranti nedovoljno prihvaćaju kanadske vrijednosti. Posebno se u tome ističe nekoliko grupa: ruralno stanovništvo(74%), osobe starije od 45 godina (72%), te osobe sa završenom samo srednjom školom (75%).

Ipak, ovaj sentiment ponešto je manje izražen sad nego što je bio 90- ih godina. Također, usprkos njemu, svega 38% ispitanika slaže se s tvrdnjom da u Kanadu pristiže previše imigranata, a čak 82% njih slaže se da su gospodarski učinci imigracije pozitivni.

Mogli bismo zaključiti stoga da Kanađani vjeruju u multikulturalizam kao uključujući i kohezivan faktor, a ne kao onaj koji promovira getoizaciju. Kanađani generalno gledajući podržavaju multikulturalno društvo, barem u principu ako već ne u praksi. Međutim, mnogi su nesigurni oko toga što točno multikulturalizam jest, što pokušava učiniti i zašto, te što može realistički ostvariti. Kvebečani su, kao što je već spomenuto, pogotovo kritični i sumnjičavi prema multikulturalnoj politici. Primjerice, u Britanskoj Kolumbiji 72% ispitanika izražavaju ponos prema kanadskom kulturnom

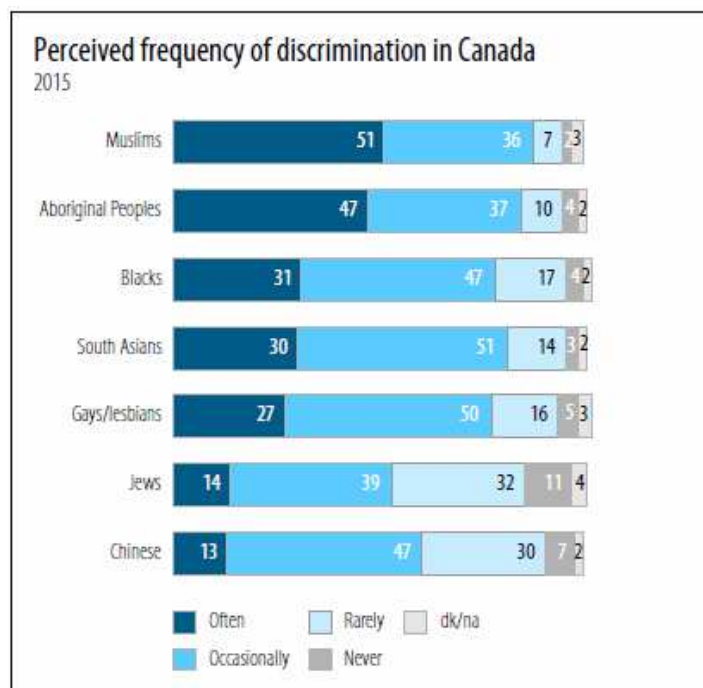
mozaiku, dok je ta brojka u Quebecu značajno niža- 57%. Nadalje, svega 39% ispitanika iz Quebeca smatra kako je multikulturalizam važan (2015:2).

Možemo stoga govoriti o dvije grupe što se tiče percepcije multikulturalizma- one kvebečke koja ga većinom odbija, te ostatka (anglofone) Kanade koji ga većinom prihvaća. Za Kvebečane je puno vjerojatnije da će tvrditi kako imigranti ne prihvaćaju lokalne običaje, te su puno skeptičniji prema multikulturalizmu općenito.

6.2. Nejednakost, rasizam i diskriminacija

Imajući u vidu kanadsko iskustvo s rasizmom, politika multikulturalizma trebala bi imati neko značenje za tzv. vidljive manjine te bi glavni naponi morali ići prema eliminaciji rasizma (Čičak-Chand i Heršak, 1991:26). Iako su Kanađani ponosni na svoju zemlju kao državu koja prihvaća i cijeni etničku i kulturološku raznolikost, različite studije otkrivaju da su Kanađani svjesni diskriminacije prema nekim grupama. Primjerice, istraživanje Environics instituta pokazao je koje su to grupe izložene najvećoj percipiranoj diskriminaciji: pri vrhu ljestvice nalaze se muslimani i indigeni narodi, a nakon njih slijede crnci i pojedinci iz južne Azije (slika 5).

Slika 5: Etničke grupe prema percipiranoj diskriminaciji

Izvor: Focus Canada (2015), str. 9

Što se tiče rasizma prema određenim etničkim i kulturalnim manjinama, rezultati su oprečni. S jedne strane 83% Kanađana slažu se s izjavom da muslimani daju pozitivan doprinos Kanadi (Focus Canada, 2006). S druge strane, rezultati vladina istraživanja ukazuju na to kako manjinske grupe doživljavanju različite stupnjeve diskriminacije, što se pogotovo tiče muslimana, ali također i sikha, crnaca te izvornih stanovnika. Diskriminacija izločini iz mržnje i dalje su prisutni u kanadskom društvu, ne samo na razini percepcije, već i statistički kroz policijske prijave. Kanadske policijske službe 2009. godine prijavile su gotovo 1500 zločina iz mržnje, od kojih je 54% bilo uzrokovano rasom ili etnicitetom žrtve, a 29% njezinom religijom (Dauvergne i Brennan, 2011). Dvije godine kasnije, broj takvih zločina bio je 1167, a postoci se nisu značajno promijenili (51% rasa ili etnicitet, te 28% religija) (Allen, 2015). Nadalje, crnci su najviše ciljana grupa što se rasnih zločina tiče, dok su Židovi bili najbrojnije žrtve što se tiče vjerske mržnje.

Sve u svemu, s obzirom da biti drugačiji u Kanadi još uvijek sa sobom nosi određeni rizik i s obzirom da je kanadska populacija sve raznolikija što se tiče rasnog, etničkog i religijskog sastava, trenutna situacija loše utječe na društvenu koheziju te je potrebno dodatno raditi na senzibilizaciji javnosti. Multikulturalistička politika nikako ne bi smjela ignorirati dalje prisutnu diskriminaciju i rasizam.

6.3. Negativni aspekti i kritika

Među primjedbama na račun multikulturalizma u Kanadi iznijeta su mišljenja da se radi o strategiji liberala za pridobivanje glasača, da je riječ o isticanju samo „zgodnih“ etnija, da se propovijeda trpeljivost nauštrb stvarnosti. Nadalje, tvrdi se da je multikulturalizam gubitak vremena i sredstava, da pomoć manjinskim kulturama vodi do razdora, te da vlada ne bi smjela ni podržavati ni sprječavati razvitak drugih kultura.

Kao jedna od glavnih negativnih strana multikulturalizma često se spominje problematika koju sa sobom donosi mogućnost zadržavanja prijašnje kulture. Imigranti ne samo da imaju priliku, već ih se i potiče da pristupe svojoj povijesti i kulturi što s jedne strane može davati utočište i uporište, a s druge strane može voditi getoizaciji, izolaciji i cementiraju kulturnih identiteta.

Neki nazivaju kanadski multikulturalizam mitom (Warley, 2011:102), među kojima je zasigurno najpoznatiji Neil Bissondath. U svojoj knjizi „Prodavanje iluzija: kult multikulturalizma u Kanadi“ (*Selling Illusions: the cult of multiculturalism in Canada*) tvrdi da državna promocija kulturalne različitosti uzrokuje podjele, a imigrante potiče na izolaciju u enklavama. Bissondath piše da se jedinstvo i kohezija žrtvuju radi politike koja intenzivira nerazumijevanje, neprijateljstvo i sukobe među grupama. Istodobno, tu politiku gleda kao „svetu kravu“ čiji se kritičari etiketiraju kao rasisti (Bissondath, 2002:5) Nadalje, smatra da se kultura trivijalizira i komodificira, te svodi na kičasti, površni teatar izvađen iz konteksta (2002:77) uz pomoć kojeg se ne nauči ništa o stvarnoj kulturi i ljudima, već se isti stereotipiziraju. Tvrdi da bi se, primjerice, uz kinesku kuhinju i narodne plesove na etničkom festivalu trebali naći fotografije i video prosvjeda s trga Tienanmen koji bi dali dublju sliku o Kinezima koje se stereotipno smatra tihima i hladnima (2002:80) i koje se redovito gleda kao jednu grupu. Pita se može li multikulturalizam obuhvatiti kompleksnu stvarnost nekog naroda ili je nužno da trivijalizira (2002:81).

Posljednjih se godina sve glasnije čuju glasovi onih koji smatraju da multikulturna politika promiče pretjerano raznolikosti nauštrb jedinstva (Dewing, 2009:11). Kritičari tvrde da je ta politika umjesto integrativnog ima razdoran efekt jer naglašava ono što je drugačije, umjesto da se fokusira na kanadske vrijednosti, kulturu i simbole koji se odbacuju u pokušaju ugađanja drugim kulturama.

Usprkos politici multikulturalizma i prihvaćanja raznolikosti te nuđenju objektivnih kriterija za imigraciju, postoji golem problem koji se često spominje. Naime, nostrifikacija stranih diploma i radnog iskustva gotovo je nepostojeća. Nebrojani su slučajevi visoko obrazovanih imigranata koji nakon doseljenja u Kanadu rade niskoplaćene poslove potpuno neprimjerene njihovim vještinama. Ovime ne samo što se oštećuje kanadsko gospodarstvo za potencijal tih osoba, već se oštećuju i zemlje iz kojih su te osobe otišle i kojese time izgubile svoju vlastitu obrazovanu radnu snagu.

Nadalje, upravo su novi imigranti dio prekarijata i oni koji rade najteže i najlošije plaćene poslove ikoji su najmanje zaposleni, dok se oni na vrhu na neki način drže van tog multikulturalizma. Naime, vladajuća klasa odvojena je od multikulturalnog „miksa“. Dok kulturalne i etničke manjine donose svoju kulturu u obliku plesa, gastronomije, jezika itd. oni s vrha to ne rade i ne sudjeluju na taj način u multikulturalizmu jer njihova se kultura ipak, makar implicitno, uzima kao

referentnom. Kao što smo spomenuli, anglofonsko i frankofonsko stanovništvo sebe vide kao „narode utemeljitelje“ - dakle iznad etničkog konteksta multikulturalizma (Čičak-Chand i Heršak, 1991:25). Iako multikulturalizam sve kulture gleda kao jednako vrijedne, te multikulturalizam u Kanadi osigurava da u teoriji nijedna kultura nije iznad drugih, to u praksi naprosto nije tako.

Usprkos očitoj raznolikosti kanadskog društva koja je društvena činjenica, za neke će Kanada biti stvarno multikulturalna tek kad će Kanadanin, primjerice jamajkanskog porijekla, biti na važnoj poziciji, kao što je na primjer ona predsjednika kanadske narodne banke. Dakle, netko tko nije dio bijelih anglokanada, već netko tko je dio vidljive manjine. Mogli bismo tvrditi da se takvo što već počelo događati. Naime, kabinet pod vodstvom Justina Trudeaua izabran krajem 2015. godine dobro oslikava cijelu Kanadu jer u njemu su pripadnici različitih manjina, ne samo etničkih ili vjerskih.

Usprkos službenoj politici koja velike napore ulaže u borbu protiv rasne i etničke diskriminacije, evidentirani su napadi na nebijelce i ostale imigrante, što od građana, što od državnih službenika - točnije, policajaca¹¹. Podizanje glasa protiv rasizma često izaziva reakciju u kojoj se te osobe poziva da se vrate odakle su došli, iako su mnogi od njih upravo rođeni u Kanadi te nisu ni na koji način povezani sa zemljom svojih predaka.

Stanovita prijetnja efikasnijoj provedbi politike multikulturalizma, kako u Kanadi tako i drugdje, proizlazi iz opće klime financijskog konzervativizma s naglaskom na smanjenju vladinih izdataka, kao što je već prikazano u radu. Programi namijenjeni adaptaciji te integraciji migranata u kanadsko društvo zahtijevaju mnogo više od samo simboličke podrške.

6.4. Uspješnost multikulturalizma

O uspješnosti multikulturalizma nije lako govoriti s obzirom na problematično mjerenje i određivanje uzročno-posljedičnih odnosa. Međutim, postoje podaci, istraživanja te događaji i trendovi iz kojih se mogu izvući određeni zaključci.

¹¹U policiji je zbog toga osnovan tzv. *ethnic squad* kako bi se suprostavili optužbama za rasizam i rad na tom problemu. Cilj je obuka više policajaca iz manjinskih etničkih grupa. Problem s rasizmom i policijom je da to jedino može djelovati ako sama zajednica pomaže policiji, a pretpostavka je da će suradnja biti veća ukoliko su i manjinske skupine zastupljene među policijskim službenicima.

Usprkos strahovima od getoizacije i društvene izolacije, u Kanadi za razliku od nekih europskih zemalja ne postoje getoi u kojima se okupljaju imigranti i ostale etničke manjine. Iako danas u Kanadi, kao i prije u njezinoj povijesti, imigranti često biraju živjeti u četvrtima gdje već žive njima bliske etnije, ova rezidencijalna područja ne pokazuju za (europska ili američka) geta specifičnu koncentraciju ekonomskog siromaštva, manjka društvene mobilnosti ili pak izolacije. Etničke četvrti u Kanadi može se smatrati prvom stepenicom na putu integracije, a ne „zatvorom“ koja takvu integraciju onemogućava (Kymlicka, 2010:8). Društvenoj uključenosti također pogoduje činjenica da se prema popisu stanovništva provedenog 2011. godine svega 1,8% kanadskog stanovništva ne može sporazumjeti niti na jednom od službenih jezika.

Što se političke integracije tiče, u uspoređi s bilo kojom drugom zapadnom demokracijom, za imigrante u Kanadi mnogo je vjerojatnije da će postati državljani (Kymlicka, 2010:8). To nije zbog pogodnosti i sigurnosti koju sa sobom nosi kanadska putovnica, već su takvi naturalizirani imigranti također skloniji stvarno i u potpunosti participirati u političkom procesu kao glasači, članovi stranaka, pa čak i kandidati za određenu političku funkciju (2010:8). Primjerice, više je članova kanadskog parlamenta rođeno izvan zemlje nego što je to slučaj u bilo kojem drugom parlamentu, kako u apsolutnim brojkama tako i u relativnim (2010:8). Iako je postotak članova parlamenta rođenih izvan Kanade (13%) niži od postotka takvih stanovnika u općoj populaciji (20.6% u 2011.), ovakva razina „demografskog pariteta“ je značajno viša od one u Sjedinjenim američkim državama (2% parlamentaraca nasuprot 14.7% opće populacije) ili Australiji (11% u odnosu na 23%) ili od bilo koje europske zemlje.

U uspoređbi s drugim zemljama, na Kanadu je manje utjecao globalni porast netrpeljivosti prema muslimanima i posljedična polarizacija etničkih odnosa. Anketa koju je Focus Canada provela 2006. pokazala je da se 83% Kanađana slaže da muslimani daju pozitivan doprinos Kanadi. Međunarodne ankete otkrivaju da muslimani u Kanadi u manjoj mjeri doživljavaju neprijateljstvo od svojih sugrađana. Također, muslimani ne samo da imaju jednak osjećaj ponosa prema Kanadi kao ostali imigranti, već su čak ponosniji na to od Kanađana rođenih u zemlji, te se više slažu s tvrdnjom da se država kreće u dobrom smjeru (90% muslimana u uspoređbi sa 71% opće populacije – Adams, 2007).

Sve je više dokaza proizašlih iz međudržavnih istraživanja koji pokazuju da Kanada ima bolje rezultate od ostalih država kad su u pitanju razne mjere imigrantske i

manjinske integracije. Ovo naravno ne znači da ne postoje stvarni i ozbiljni problemi kojima se suočavaju migranti i manjine u Kanadi, ali ipak postoji rastuće priznanje kanadskih komparativnih prednosti.

Na prvi je pogled teško reći kakvu je točno ulogu multikulturalistička politika imala na spomenute događaje i trenutno stanje u društvu. Potonje je moguće pripisati i drugim faktorima- primjerice, činjenici da su kanadski imigranti pažljivo odabrani i značajno obrazovaniji od imigranata koji dolaze u druge zemlje, što im pomaže u integraciji i pronalaženju posla. Međutim, novija istraživanja pokazuju da multikulturalistička politika pomaže na dvije razine: individualnoj i institucionalnoj, u skladu s Kymlickinom teorijom.

Na individualnoj razini istraživanja su pokazala da multikulturalizam djeluje kao poveznica između stanovnika rođenih u Kanadi i imigranata (Kymlicka, 2010:9). Potonji doživljavaju prihvaćenost i solidarnost od većinskog stanovništva, zbog čega i sami osjećaju ne samo identifikaciju sa svojom novom zemljom, već i ponos. Istraživanja su pokazala da je bez multikulturalizma ovakve poveznice puno teže ostvariti i da će u takvim situacijama nacionalni identitet voditi prema netoleranciji i ksenofobiji (Kymlicka, 2010:10). Multikulturalizam pruža mogućnost integracije bez asimilacije, što olakšava prilagodbu novih imigranata (Berry et al., 2006).

Na institucionalnoj razini, postoje dokazi da multikulturalizam igra ulogu u stvaranju uključivijih javnih institucija. OECD-ovo istraživanje povezalo je kanadsku obrazovnu politiku, u kojoj je naglasak na kulturalnoj i jezičnoj raznolikosti, s boljim uspjehom djece imigranata u Kanadi (OECD, 2006). Multikulturalizam je također važan pri stvaranju inkluzivnijeg političkog procesa jer omogućava novopridošlicama samoorganizaciju, participaciju, konzultacije i općenito stvara pozitivno ozračje (Kymlicka, 2010:11).

7. Zaključak

Multikulturalizam nije samo politika, ideal ili sociološka činjenica Kanade, on je emotivna tema koja prodire u prošlost i sadašnjost te zemlje.

Gotovo sva društva su multikulturalna ili multietnička, barem do određene mjere. Ipak, situacija među društvima bitno je drugačija. Dok u Europi dominantne kulture i njihove povijesti uzrokuju podjelu na „domaće“ i „goste“. U Americi zbog njihovog principa „lonca za taljenje“ podjela je na Amerikance i na one koji to još nisu postali. U Kanadi je nastao nov princip u kojem se pruža dobrodošlica onima najboljima iz drugih kultura i to dodaju kanadskoj kulturi s nadom da će iz svega toga proizaći kanadski identitet.

Svi ili gotovo svi stanovnici Kanade mogu se objektivno smatrati imigrantima. Kanadsko društvo uključuje šarolik spektar etnija unutar dvojezičnog sistema, s liberalnim pristupom i istodobnim poštivanjem prava i pojedinaca i grupa. Multikulturalizam kao vrijedan cilj vidi stvaranje zajednice u kojoj ljudi svih rasa, i religije etniciteta mogu živjeti u miru jedni s drugima, pritom zadržavajući određene elemente svojih kultura i običaja. Iako kod kuće možda govore neslužbenim jezikom, kanadske manjine ipak vladaju barem jednim od službenih jezika, čime im je omogućen pristup svim institucijama i javnom životu, te posljedično integraciji.

Kanađani u načelu prihvaćaju multikulturalizam te ga vide kao važan element kanadskog identiteta. Međutim, u isto vrijeme stavlja se velik naglasak na integraciju i prihvaćanje kanadskih kulturalnih normi i običaja. Tu se pogotovo ističe provincija Quebec, koja pokazuje da pristup multikulturalizmu nije unificiran na području cijele Kanade.

Moglo bi se reći da u Kanadi, kao zemlji koja stavlja velik naglasak na mir, postoji i „nježan“ pristup problemu rasizma ili bilo čemu oko čega nelijepog, što se na taj način gura pod tepih. Diskriminacija i zločini iz mržnje potaknuti nečijom rasnom, etničkom ili vjerskom pripadnošću i dalje su prisutni, multikulturalizmu i prihvaćanju različitosti usprkos.

Kanada je mlada zemlja čija povijest i identitet ne sežu daleko u prošlost. Ne samo to, ona je i zemlja oblikovana imigracijom koja je značajno utjecala, te i dalje utječe, na kanadski identitet. Potonji je nedefiniran, fluidan, u procesu otkrivanja i definiranja samo sebe. U takvom okruženju multikulturalizam postaje mogućnost vrijedna razmatranja.

Kanadski multikulturalizam jedan je od najznačajnijih društvenih „eksperimenata“ današnjice. Ipak, kanadska politika multikulturalizma nije nastala na idealističkoj filozofiji i dobro razrađenoj teoriji, već na političkoj nužnosti. Ideja o multikulturalizmu rodila se u trenucima političke krize i polarizacije engleskog i francuskog dijela zemlje, a s vremenom je isti zauzeo važnu ulogu u kanadskom društvu i identitetu. Kulturološka raznolikost Kanade istodobno je potencijal i izazov, pogotovo uz sve veću pluralizaciju društva. Održavanje raznolikosti uz integraciju u društvo predvođenom specifičnim kanadskim vrijednostima i zakonima koje štite i pojedinca i zajednice cilj je multikulturalističke politike u Kanadi. Teži se uspostavljanju otvorenog i prihvaćajućeg kanadskog nacionalnog identiteta kojeg bi svi mogli dijeliti, pritom omogućavajući pojedincima zadržavanje drugog identiteta. Prema dostupnim podacima i istraživanjima, takva politika daje rezultate u Kanadi, ali uz jasna pravila, stroge uvjete za imigraciju, tesnažan naglasak na integraciji imigranata i njihovoj participaciji u javnom životu.

8. Sažetak

Pojam multikulturalizma u svojoj definiciji i opsegu i dalje izaziva prijepore. U Kanadi on označava službenu politiku uređenja međuetničkih odnosa u smislu priznavanja i afirmacije pluralizma i kulturne različitosti kao konstitutivnih elemenata kanadskog društva. Kanada je prva službeno multikulturalna država, a kasnije joj se priključila još samo Australija. Multikulturalistička politika strukturira se kroz formalne inicijative na federalnoj, provincijskoj i lokalnoj razini. Multikulturalizam u Kanadi nastao je u trenucima političke krize i polarizacije engleskog i francuskog dijela zemlje, ali s vremenom je zauzeo važnu ulogu u kanadskom društvu i identitetu, usprkos smanjenom financiranju. Kanadani, pogotovo anglofoni, načelno prihvaćaju multikulturalizam i raznolikost u svome društvu te su na iste ponosni, ali naglasak stavljaju na integraciji imigranata i njihovo prihvaćanje kanadskih normi i vrijednosti. U tome se posebno ističe provincija Quebec koja pokazuje da pristup multikulturalizmu nije unificiran na području cijele Kanade. Usprkos službenoj politici multikulturalizma, u kanadskom društvu i dalje su prisutni problemi poput zločina iz mržnje, te općenito diskriminacije i rasizma. Pritom su indigeni narodi manjina koja je u posebno lošem položaju. Ipak, imigranti se osjećaju dobrodošlima u Kanadi, dobro su integrirani, sudjeluju u javnom i političkom životu, te su u konačnici ponosni na svoju zemlju. Istraživanja su pokazala je da je kanadska multikulturalistička politika tome pozitivno doprinijela.

Ključne riječi: multikulturalizam, Kanada, imigracija, integracija.

9. Summary

The definition and scope of the term “multiculturalism” is still being debated. In Canada it refers to the official policy that regulates interethnic relations through the recognition and affirmation of pluralism and cultural diversity, which are seen as constitutive elements of Canadian society. Canada was the first officially multicultural country, later joined only by Australia. The policy of multiculturalism is enforced through formal initiatives at the federal, provincial and municipal level. Multiculturalism in Canada was created during a period of political crisis and the polarization between the English and the French part of the country. However, it eventually became an important element of Canadian society and identity, despite the budget cuts. Canadians, especially Anglophones, generally accept multiculturalism and diversity in their society and are proud of them, but they place emphasis on the integration of immigrants and on their adoption of Canadian norms and values. In that respect the province of Quebec particularly stands out, proving that the approach to multiculturalism is not unified across Canada. Despite the official policy of multiculturalism, problems such as hate crimes, discrimination and racism still plague Canada, with the indigenous population being a particularly vulnerable minority. However, immigrants feel welcome in Canada, they are well integrated — participating in public and political life — and are ultimately proud of their country. Studies have shown that the policy of multiculturalism in Canada has positively contributed to this.

Key words: multiculturalism, Canada, immigration, integration.

10.Literatura

- Abu-Laban, Y. (2003) *For Export: Multiculturalism and Globalization*. U: Pryke, K.; Soderlund, W. *Profiles of Canada*. Toronto: CSPI.
- Adams, M. (2007) *Unlikely Utopia: The Surprising Triumph of Canadian Pluralism*. Toronto: Viking.
- Allen, M. (2015) Police-reported hate crime in Canada, 2013. URL: <http://www.statcan.gc.ca/pub/85-002-x/2015001/article/14191-eng.pdf> (15.05.2016.)
- Berry, J.W. et al. (1977) *Multiculturalism and Ethnic Attitudes in Canada*. Ottawa: Supply and Services Canada.
- Bissondath, N. (2002) *Selling Illusions: The Cult of Multiculturalism in Canada*. Toronto: Penguin Canada.
- Čičak-Chand, R. i Heršak, E. (1991) Kanada: Multikulturalizam. *Migracijske i etničke teme*, 7 (1):13 – 28.
- Dauvergne, M. i Brennan, S. (07.07.2011.) Police-reported hate crime in Canada 2009 URL: <http://www.statcan.gc.ca/pub/85-002-x/2011001/article/11469-eng.pdf> (15.05.2016.)
- Dewing, M. (2009) Canadian Multiculturalism. *Parliamentary Information and research Service* <http://publications.gc.ca/site/eng/369686/publication.html> (15.05.2016.)
- Focus Canada, 2006. Canadians' Attitudes Toward Muslims (Environics). URL: <http://www.environicsinstitute.org/uploads/institute-projects/survey%20of%20muslims%20in%20canada%202016%20-%20final%20report.pdf> (15.05.2016.)
- Focus Canada, 2015 Canadian public opinion about immigration and multiculturalism URL: <http://www.environicsinstitute.org/institute-projects/completed-projects/focus-canada-2015-immigration-and-multiculturalism> (15.05.2016.)
- Guimond, E. (2010). Community Well-Being and Treaties: Trends For First Nation Historic And Modern Treaties. URL: https://www.aadnc-aandc.gc.ca/DAM/DAM-INTER-HQ-AI/STAGING/texte-text/rs_re_pubs_cwb-treaties_PDF_1358355905129_eng.pdf (15.05.2016.)
- Imbert, P. (2011). Multiculturalism in the Americas. U: Imbert, P. *Multiculturalism in the Americas*. Ottawa: University of Ottawa.

- Kenyeres, J. (2014) Aspects of Canadian Multiculturalism: History, Policy, Theory and Impact. *Central European Journal of Canadian Studies*, 9:27 – 44.
- Kymlicka, W. (2003) *Multikulturalno građanstvo*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Kymlicka, W. (2004) *Liberalizam, zajednica i kultura*. Zagreb: Deltakont.
- Kymlicka, W. (2010) The Current State Of Multiculturalism in Canada and Research Themes on Canadian Multiculturalism 2008–2010. URL: <http://www.cic.gc.ca/english/pdf/pub/multi-state.pdf> (15.05.2016.)
- Martel, L. (27.10.2015.) Recent Changes in Demographic Trends in Canada. URL: http://www.statcan.gc.ca/access_acces/alternative_alternatif.action?!=eng&loc=/pub/75-006-x/2015001/article/14240-eng.pdf (15.05.2016.)
- Mesić, M. (2006) *Multikulturalizam: društveni i teorijski izazovi*. Zagreb: Školska knjiga.
- OECD (2006) *Where Immigrant Students Succeed: A Comparative Review of Performance and Engagement in PISA 2003*
- Rattansi, A. (2011) *Multiculturalism: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press.
- Richmond, A. H. (1988) *Immigration and Ethnic Conflict*. Toronto: MacMillan.
- Soroka, S. i Robertson, S. (2010) A literature review of Public Opinion Research on Canadian attitudes towards multiculturalism and immigration, 2006-2009. URL: <http://www.cic.gc.ca/english/pdf/research-stats/2012-por-multi-imm-eng.pdf> (15.05.2016.)
- Spurr, B. (17.04.2016) Alternative justice: how one young aboriginal turned his life around. URL: <http://www.thestar.com/news/queenspark/2016/04/17/alternative-justice-how-one-young-aboriginal-turned-his-life-around.html> (15.05.2016.)
- Statistics Canada (2011) Aboriginal Peoples in Canada: First Nations People, Métis and Inuit. National Household Survey. URL: <http://www12.statcan.gc.ca/nhs-enm/2011/as-sa/99-011-x/99-011-x2011001-eng.pdf> (15.05.2016.)
- Statistics Canada (2016) Quarterly Demographic Estimates. URL: http://publications.gc.ca/collections/collection_2016/statcan/91-002-x/91-002-x2015004-eng.pdf (15.05.2016.)
- Šestan, I. (2004) Kanađani upotrazi za identitetom. *Etnološka Istraživanja*. URL: <http://hrcak.srce.hr/37778?lang=en> (15.05.2016.)
- Taras, D. (2001) *Surviving the Wave: Canadian Identity in the Era of Digital Globalization*. U: Taras, D. *A Passion for Identity: Canadian Studies for the 21st Century*. Toronto: Nelson College Indigenous

Taylor, C., et al. (1994) *Multiculturalism: Examining The Politics Of Recognition*. Princeton: Princeton University Press.

The Survivors Speak: A Report of the Truth and Reconciliation Commission of Canada (2015). URL:
http://www.trc.ca/websites/trcinstitution/File/2015/Findings/Survivors_Speak_2015_05_30_web_o.pdf (15.05.2016.)

Warley, L. (2011) But where are you really from? Multiculturalism, Memory and Canadian Literature. U: Matas, G.; Kostadinov, B. *Social and Cultural Implications of Multiculturalism*. Zadar: Jelica.